

5. ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКТІВ ОЗДОРОВЧОГО ХАРЧУВАННЯ

Г.О. Сімахіна, О.М. Яцунь, А.О. Чагайда

Український державний університет харчових технологій

Наука та індустрія продуктів оздоровчого та профілактичного призначення, біоактивних харчових добавок, функціональних продуктів в Україні лише зароджуються. Поки що немає ні методики досліджень економічної ефективності їх виробництва та використання, не з'ясовано основні напрями цих досліджень, не визначено конкретні об'єкти. Однак, цю роботу необхідно розпочинати для ефективного використання в охороні та відновленні здоров'я населення України тих оздоровчих продуктів, які вже з'явилися на внутрішньому ринку, та для визначення напрямів створення нових перспективних видів оздоровчих продуктів на основі нутріцевтиків та парафармацевтиків.

Це надзвичайно складна ланка роботи у загальній системі конструювання, дослідження та використання продуктів профілактичної та оздоровчої дії. Наприклад, пошуковому образу запиту за ключовими словами "Харчові добавки" у мережі "INTERNET" відповідає сукупність повідомлень з понад 1000 найменувань і практично в кожному з них відсутні резюме щодо результатів економічних досліджень.

Тому взявши за основу методи економічних досліджень у фармації, ми зробили спробу визначити можливі шляхи оцінки нових оздоровчих продуктів.

В таких дослідженнях провідними є чотири напрями (J.F. Baladi, Д. Menon, 1999):

вартість - ефективність (cost - effectiveness);

мінімізація вартості (cost - minimization);

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

вартість - вигода вартості (cost - utility);

вартість - користь вживаних препаратів (cost - benefit).

Найпоширенішим є перший напрям аналізу: вартість - ефективність. У фармації основою для такого аналізу є клінічні рандомізовані випробування двох або більше препаратів у порівняльному плані щодо їх терапевтичної ефективності. При цьому ведеться відповідна документація: протоколи лікування, де фіксуються дані про лікувальний ефект препарату - статистично вірогідний відсоток хворих, що одужали; зокрема, для антибіотиків - рівень елімінації збудника, а також дані про частоту побічних реакцій на препарат, проведено моніторинг, додаткові лабораторні обстеження.

Такою є медико-фармацевтична складова частина фармакоеконічного аналізу показника *вартість - ефективність*. Такою ж має бути економічна оцінка цього показника і щодо оздоровчої продукції. Проведення клінічних досліджень одного із різновиду оздоровчих продуктів - біологічно активних добавок (БАД) до їжі згідно, наприклад, із "Федеральними санітарними правилами, нормами і гігієнічними нормативами" МОЗ Росії (1999р.) відбувається у контрольованих умовах стаціонару чи в амбулаторних умовах у спеціалізованих закладах. Їх мають виконувати кваліфіковані фахівці в галузі науки про харчування чи у відповідній галузі медицини на сучасному обладнанні, хорошій багатопрофільній клінічній базі.

Експериментальні та клінічні дослідження фармакологічних препаратів потребують величезних коштів та витрат часу. Так вартість встановлення однієї норми гранично допустимої концентрації певної БАР згідно недавнім американським даним складає близько мільйона доларів.

Щодо продуктів оздоровчого призначення, то тут шлях від розроблення загальних теоретичних засад до, по суті, нової галузі харчової промисловості, набагато дешевший і простіший, оскільки ці продукти виробляються із природної сировини, до якої організм людини звик еволюційно. Проте і в цьому випадку жодна нова композиція оздоровчого призначення, не зареєстрована належним чином і не досліджена, не повинна знаходити будь-якого вжитку і має бути забороненою до реалізації як через аптеки, так і дистрибуторські мережі.

Ми розглянули першу складову економічного аналізу нових продуктів оздоровчої дії - *медико біологічну*. Другою складовою частиною цього методу є оцінка вартості оздоровчих препаратів на курс чи кількості курсів вживання. У фармакоеконімі визначають пряму і непряму вартості лікування. Пряма вартість - це витрати на препарат (курсова й річна дози), непряма - оцінка інших витрат під час лікування, а саме терапевтичного моніторингу, лабораторних обстежень, призначень інших ліків для усунування побічної дії тощо. Усе це становить економічну частину фармакоеконічного аналізу показника *вартість - ефективність*.

Економічний аналіз цього ж показника стосовно оздоровчих продуктів можна обмежити лише прямими витратами (витратами на препарат), оскільки такі продукти, сконструйовані за науково обґрунтованими рецептурами та отримані за сучасними технологіями (які запобігають ушкодженню на молекулярному рівні нативної структури та складу біокомпонентів рослинної сировини), не викликають негативних побічних ефектів в організмі людини, чим усувають необхідність постійних лабораторних обстежень та корегуючої дії інших препаратів.

За даними дослідників (А.Р. Grieve, М. Zohannesson, 1999) методи фармакоеконічного аналізу показників *вартість-вигода вартості* та *вартість-користь вживаних препаратів* більш складні. Для продуктів оздоровчого призначення вірогідний економічний аналіз двох останніх показників повинен, очевидно, включати ті ж складові, що і для лікарських препаратів, тому на сьогоднішній день навряд чи реально ставити перед медиками та харчовиками-технологами такі завдання. Коли ж індустрію здорового харчування буде повністю сформовано, здорове харчування матиме правову основу та необхідні законодавчі акти, тоді й доцільно буде ставити питання про новий економічний аналіз у сфері оздоровчого харчування.